

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

САРА БЕРНХАРДОВА.

(Свршетак.)

Када Сара-Фру-Фру чује, да јој се сестра не ће да удаје, скаче као бесна лавица и напада је прекорним речима, које јој лете са усана као кад учестају муње севом својим.

„Cet amour a eu le temps de naître et de grandir. Ce qui d'abord n'était qu'un jeu a eu le temps de devenir un danger, un danger tellement sérieux que, voyant que décidément tu ne songeais pas du tout à me sauver, j'ai essayé de me sauver moi-même. Mon mari, mon enfant!... J'ai voulu revenir à eux... c'était le meilleur moyen, n'est-ce pas?... Mais mon enfant n'était plus à moi... Entre lui et moi toi, toi toujours!..“

(Та љубав имала је времена да постане и да расте. Што је с почетка била само играчка, постаде опасност, и то озбиљна опасност, а ти ниси никако помишљала на то, да ме спасеш од ње, те сам тако огледала, да се спасем сама. Мој муж, моје дете!... Ја сам хтела да им се вратим... То беше најбоље средство, је ли?... Али моје дете не беше више моје... Између њега и мене стајала си ти, увек и увек само ти!)

Па у својој помами горко-болним осмехом на лицу и поругљивим гласом, који ти кида на комаде срце у грудима, наставља убрзаним говором:

„Ah! comme tu as bien su me faire vouloir ce que tu voulais!... Comme tu es habile, ma soeur, et comme je ne suis, moi, qu'un enfant près de toi!... Comme tu savais bien ce que tu faisais, quand, après nous avoir mariés tous les deux, après t'être sacrifiée pour nous, tu refusais tous les mariages que l'on te proposait à toi... et comme il t'a suffi d'un instant pour reprendre tout ce que tu te vantais de m'avoir donné... Comme il est bien à toi, maintenant!“

(Ох, ала си ти умела, да ме наведеш, да чиним све оно, што се теби свидело!... Ала си

ти вешта, сестро моја, и ја сам у томе тек дете према теби!... Ти си добро знала, шта си радила, кад си израдила, да се нас двоје узмемо, ти си се најпре жртвовала за нас, а после си одбила све понуде, које су ти чињене, да се удаш... Па ти се сад на један пут задовољаваш тиме, да ми одузмеш све, што си ми тако веледушно поклонила... Ала је то лепо од тебе!)

Сузе јој затрепте, заблистају се у очима. Чисто видиш, како јој се сузе топе са јада јој прека, видиш, како јој кроз румени стид говори грешна страст, која тражи само изговора недељу своје:

„Le ciel m'est témoin que j'étais sincère en essayant de résister, de me défendre!... Mais je ne suis pas la femme des longs efforts... Et quand je succomberais, j'ai bien le droit d'aimer qui m'aime, après tout, puisque lui et toi...“

(Бог ми је сведок, да сам била искрена, кад сам хтела да одолем напасти, да се браним од ње... Али ја нисам жена, која се може дуго борити... Па ако подлегнем, имам права, да после свега тога волим онога, који мене воли, када он и ти...)

Очи јој горе као жеравице живе и у највећем беснилу завршује мучним вајем:

„Mari, enfant, tu m'as tout pris... c'est bien, garde tout!“

(Одузела си ми мужа, дете, све... Врло лепо, сачувај то све!)

Љубомора, мржња, јад, чемер туга, завист, поруга, помама, грозничава узбуђеност, прекор: то су стреле, којима бије своју јадну сестру, ни криву ни дужцу.

Све то редом не може се већ верније, прир дније и истинитије изразити.

При том целом говору тело јој дрће као прут.

На комадиће кида махраму у руци, а теби долази, као дај сваким комадићем кида по комадић од твога душевнога мира.

Тако страшно потрести и силом свога приказа занети, уме само она.

Још није родила мајка јунакињу, која ће је у том призору надмашити!

Силна је, страшна је, дивна је!

Речи јој све суктају и куљају из уста као кад огњедух баца ватру из себе.

Кад је таку гледаш и слушаш, долази ти, као да се небо и земља развалом руше и као да је у њеној души настала она стара, вечна, нема ноћ: прави хаос!

Па камо пера, које ће је описати као Магдалину покајницу!

Долази кући мужа свога болна, преболна — права слика ништавила светског.

Баца се на колена и моли га да јој опрости. Не сме да прекорачи прага, док не добије опроштаја.

Кад је тако болну, измучену, скрушену гледаш пред собом, одмах видиш, да јој је тужан живот пустолина грдна, а да јој је пусто срце гробље, у ком су сахрањене све радости, све наде њеног млађахног живота.

Умире тихо, мирно у наручју мужа и сестре своје, умире као оно мали жижак, који тиња, тиња, плане, па се на један пут угаси!

ПОЗОРИШТЕ У СТАРИХ РИМЉАНА. *)

Први пут се на сцени играло у Риму године 364 пре Христа. Те је игре тада давала држава. Поплашили се били страшне куге, па дозвали из Хетрурије глумце, да умире богове, јер куге се нису могли да отресу, ма да су свашта већ били покушали. Ти су глумци немо играли, а пратила их је фрула. И пре тога било је доста домаћих и народних забава са одређеним драматским обликом, било је лакрдијашких представа са шаљивим и заједљивим разговорима и песмама, јер је у италских народа од природе већ дара за поругу и заједање, а уз то им је гестикулација жива и нема игра на лицу пуна израза; али тек од како су дошли били они играчи из Хетрурије, — вели Ливије (7, 2) — стали су римски момци за њима играти, а уз игру су још попевали сатиричан и што наши кажу ројтански текст. Отуд се створила драматска сатура, драматско дело скоро бисмо рекли без репа и ушију. Створитељ правилне римске драме био је Грк један из Тарента, звао се Ливије Андроник. Кад су године 272 пре Христа заузели Тарент,

дошао је Андроник као заробљеник у Рим, те је као роб Ливија Салинатора, а после као ослобођеник глумио и учитељевао. Подухватио се, те превео Омирову Одисеју на латински, да се у школи њоме служи, а осим тога је стао писати по грчким примерима комедије и трагедије за позорницу. Пантомими и песмама, што их је фрула пратила, додао је дијалог. Томе је дијалогу основ била приповетка (fabula) каква, те су тако дела добила садржај, који је имао свезе и био по извесном плану изведен. Било је у тих дела већ неке вештачке округлине.

Историк Ливије прича, да је Андроник сам у својим комадима излазио на позорницу као глумац, па се тако једаред од силног понављања уморио и промукао. С тога је молио, да сме некакав дечко певати у место њега. Кад су му допустили, метнуо је тог дечка пред свирца, те је певање дечково тим живљом гестикулацијом могао пратити, што није морао бар гласа свога више направити.

(Наставиће се.)

*) Из дела: Bilder aus dem altrömischen Leben von H. W. Stell.

И И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Вертрам морнар“, драма у 4 чина с предигром, написао Бушарди, превео Н., приказан је на нашој позорници први пут у уторак 15. децембра 1881.)

Опет мало историје, али из енглеске. На влади је Јелисавета. Она гони присталице Марије Стјуарткиње, претенденткиње енглеске круне. Затворен је и Хамилтон; њега целат Јелисаветин пропушта и он бежи у Довер у

кућу Ђорђевићу, који му је син; али Ђорђе не зна то, већ држи, да је син баш целатов, јер га је он одржао. Хамилтон је предао целату сина на сахрану, кад га ухватише и затворише, а то за то, да не би погубили и нејакко дете. Писмо, у коме целат јавља Ђорђу, да ће Хамилтон добећи, те да га спасе, стигне доцкан, те Хамилтон буде ухваћен. Ухватио га Маркиз Аморни, јер је дознао био за то бегство. Ђорђе зна, да је син целатов, а зна и то, да закон вели, да је то лепо званије наследно, и за то не сме, да се каже својој милосници Марији, но она међу тим дозна то. Ово га јако узнемири, па кад још чу, да је Хамилтон ухваћен у његовој колиби — скаче у море. Са Хамилтоном се затвара и слуга му Самуило. То је предигра.

Сама драма збива се већ за време Јакова I. Стјуартовића. Аморни је губернатор у Портсмуту, награђен је тиме за то, што је био велик присталица Јелисаветин. Хамилтон је умро у тавници, а Самуило је предао својеручно написан тестаменат.

Ступањем Јакова I. на енглески престо, и породици Хамилтоновој враћају се права и имање јој; једини познати наследник је Леди Арабела, и Аморни се већ нашао у послу са својима интриганским, себичним и славољубивим намерама. Он не ће да бежи као присталица Јелисаветин, он остаје и даље губернатором, па чак и самом краљу пише и иште руку Арабелину. Но ову женску воли и капетан Ричерд, незаконити син Ђорђев и Маријин. Мати му је сада под именом Маријана. Аморни и десна му рука још из предигре Џексон — дознају све лукавством и преваром. Ричерд је унук целатов и богата наследница не ће поћи за њега. Но није тако Самуило је чуо у тавници од Хамилтона, ко је Ђорђе, и примио је тестаменат. Чим је из тавнице изишао, тражио је Марију и сина јој, да им уручи тестаменат и саопшти радосну вест. Међу тим се Ђорђе спасао и под именом Бертрама појавио на лађи сина свога; већ је упознао и жену, али ћуте обоје. Самуило нађе Ђорђевићу породицу и саопшти им, и Ђорђе се већ јавља Аморију као Хамилтонов наследник, али овај тражи доказа и Самуило трчи по тестаменат, али Аморни пошље своје људе, који пре Самуила доспу у стан му, тестаменат нађу и — предаду Аморију. Овај га спали. Но нађе се и других доказа у самога Јакова У артијама матере му Марије Стјуартове нашао је писмо, где стоји, да је Ђорђе син Хамилтонов, а као додаток има, да је сам Аморни одсекао главу Марији Стјуартовој. Краљ даје Ђорђу имање и он се венчава са Маријом. А Ричерд узима Арабелу. Аморни се затвара.

Ово је у кратку садржина, кад додамо још, да је Јаков дошао у Портсмут, да му је Аморни подметао засед и да га је спасао храбри Ричерд, јер га је известио благовремено.

Драма је пуна сувише жалосних и тужних призора, и човек мекана срца — има доста прилике да се заплаче. Изведена је вешто, заплет је добар, контрасти су zgodни, препреке, да се осујети ово или оно могуће су, али је отужно, како се ређају једна за другом, те не

даду, да се сврши драма. У гледаоца се појављује већ негодовање и чисто зловоља, у место да га све занима и да стрпељиво чека крај. Ђорђе је карактерно изведен, Аморни је као увијен зликовац представљен потпуно, највише му карактерности, ма и гадне, прибавља то, што не ће да бега, те да буде кукавица. Самуило је сиромаша, али племенит човек и добар и веран пријатељ, али је нехришћан, јер се свети Аморију, што га краљ у тавницу баца; сам моли краља, да му то једино допусти, да он Аморију затвори и напослетку доиста — хвата Аморију за гушу. Џекс он је једини до краја остао једнака уља. Драмски карактери морају бити доследни — према горњем, са овога гледишта, драма ова није изведена као што треба.

Додаћемо још двоје, баш овом приликом: једно се тиче управе, а друго наше публике.

Зажелили смо се већ једном видети на позорници и који производ српске музике. Ово је већ осамнаеста представа а од наших позоришних дела — гледасмо врло мало. За што да нас туђе боље и више интересује. Имамо наших позоришних дела старијих приличан број, али смо већ заборавили да их имамо, јер нам се не износе.

Наша је публика, на жалост признати морамо, слабо одушевљена за позоришну уметност, за позоришно уживање. Ако је претплата, пуне су прве клупе, само су претплатници ту. Па бар, да је сваки претплаћен ко би могао и ко би требао, ни по јада! Ако је ван претплате, пуне су клупе по среди и остраг, од претплатника, ван претплате је мало, сувише мало. Свакако је жалост, кад се представља пред празним клупама. За сада још не распитујемо за немар од наше публике. Позоришна дружина није била већ пуне две године, па имала је и право, не треба да дође ни за десет, кад је тако хладно примамо. Села скоро па је дочекају раширеним рукама, а ми?

У драми су овој били ангажовани сви старији и бољи глумци, али су им роле већ по самој драми искидане тако, да се од њих није могао ни један истаћи, ма да је представа у целини испала на наше задовољство. Представљаху добро: г. Ружић (Ђорђа а доцније Бертрама), гђа Ружићка (Марију и доцније Маријану). Г. Лукић је старог Самуила извео добро, а можемо рећи и лепо; тако и Добриновић, Џексона, само што интриганске улоге нису за њега. Публика га је вична гледати као шаљивчину, па и у оваким улогама изгледа нам смешан. Г. В. Поповићу је требало више рутине у његовој подмуклој улози. Никако не смемо рећи, да је лоше извео, шта више пре добро; а особито нам је мило, што у њему видимо глумца, који ће временом моћи бити врстан представљач интриганских улога, ако се нарочито одлучи од говора у развлак. Он је сваки пут бољи, само нека настави, јер у дружини нема члана за те улоге. Г. Милосављевић (Јаков I), г. Димитријевић (Ричерд), г. Р. Поповић (Хамилтон), г. Јовановић (Марсел) и гђца Б. Хаџићева (Арабела) одиграли су своје улоге, што су могли боље. С. М.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

24. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 18.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 26. ДЕЦЕМБРА 1881.

ПРВИ ПУТ:

ЦАР ЈОВАН.

ТРАГЕДИЈА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАО МИТА ПОПОВИЋ.

ОСОБЕ:

Црни Јован, названи цар	Ружић.
Субота, палатин	Јовановић.
Климентије Бакић } војводе	Банковић.
Сретен	Димитријевић.
Балинта Терек } угарски великаши	В. Поповић.
Севастијан Вид	Лукић.
Ботуш, фердинандов поклисар	Динић.
Запољин поклисар	Р. Поповић.
Илка, видова кћи	М. Рајковића.
Иванка, суботина кћи	Л. Хаџићева.
Диздар	Станојевић.
Тома, паж јованов.	Добриновић.
Цбаков улак	Милосављевић.
Балинтин слуга	Рашић.

Диздари, војници и свита.

Збива се: Прва три чина у Сегедину; половина четвртог у кући Балинте Терека, друга половина четвртог у суботином стану; а пети чин под селом Суљошем и у селу. — Време: 1526. год.

У недељу 27. децембра с новом поделом улога први пут: „ПОКОНДИРЕНА ТИКВА“.
Шаљива игра у 3 чина, написао Ј. С. Поповић.

Улазнице могу се добити у позорешној писарници од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.